

Avrupa Birliği'nin Balkanlara Genişlemesi: Balkan Ülkelerine Üyelik Perspektifi

EU Enlargement to the Balkans: Membership Perspective to the Balkan Countries

Prof. Dr. S. Rıdvan Karluk (Anadolu University, Turkey)

Abstract

After the dispersion of the Soviet Union, the European Union embarked upon an intense relationship with the Central and Eastern European Countries. The transition into capital market and democratization of these countries had been supported by the Ministers of Foreign Affairs at the beginning of 1989 before the collapse of the Soviet Union System. The European Agreements were signed between the EU and Hungary, Poland, and Czechoslovakia on December 16th, 1991. 10 Central and Eastern Europe Countries became the members of the EU on May 1st, 2004. With the accession of Bulgaria and Romania into the EU on January 1st, 2007, the number of the EU member countries reached up to 27, and finally extending to 28 with the membership of Croatia to the EU on July 1st, 2013. Removing the Western Balkan States, Serbia, Montenegro, Albania, and Bosnia and Herzegovina from the scope of external relations, the EU included these countries in the enlargement process in 2005. The European Commission has determined 2014 enlargement policy priorities as dealing with the fundamentals on preferential basis. In this context, the developments in the Balkans will be closely monitored within the scope of a new approach giving priority to the superiority of law. The enlargement process of the EU towards the Balkans and whether or not the Western Balkan States will join the Union will be analyzed.

1 Giriş

2014 yılı Balkanlar için önemlidir. Çünkü 1 Mayıs 2004 tarihinde sekizi eski Doğu Blok'undan, ikisi Balkanlardan on ülkenin AB üyesi olması ve AB'nin 15 üyeden 25 üyeye genişlediği Doğu Genişlemesinin (*Eastern Enlargement*) ya da "büyük patlamanın" (*Big Bang Enlargement*) onuncu yılıdır. Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar Raporu'nda AB, Batı Balkanların geleceğinin AB'de olduğunu onaylayan 2003 Selanik Zirvesi ile tutarlı bir biçimde Batı Balkanlara yönelik politikasının kapsayıcılığını açıklamıştır (Stratulat, 2013).

Komisyon, Hırvatistan'ın katılımı Balkanlarda bir bölünme hattı oluşturmaktan çok bölgenin geri kalanının AB'ye katılım yolunda daha hızlı ilerlemesi için bir teşvik ve katalizör işlevi gördüğü görülmüştür. AB'nin taahhüdü, bölgenin tarih ve coğrafyası kapsamında gerekli şartlar yerine getirildiğinde Batı Balkanların tümü, Türkiye'den önce AB üyesi olabilecektir. (Özsöz, 2013). Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi Türkiye'nin hiçbir ülkede örneği görülmemiş bir şekilde 53 yıldır ısrarla bu sürece devam ettiğini, (Karluk, 2013) gerekirse bu süreci 53 yıl daha sürdürmesi gerektiği görüşü bu kapsamda gerçekçi değildir (Wimmel, 2006).

Avrupa Komisyonu, 2014 yılı genişleme politikasını, temel konuların öncelikle ele alınması (*fundamentals first*) olarak belirlemiştir. Bu kapsamda hukukun üstünlüğüne öncelik veren yeni yaklaşım kapsamında Balkanlardaki gelişmeleri yakından izleyecek, AB'nin Balkanlara genişleme sürecini teşvik edecektir. Bütünleşmenin ve genişlemenin derinleşmesi birbirine bağlıdır ve AB'nin geleceğinin nasıl olması gerektiği ele alınmadan genişleme politikasının geleceği belirlenemez. Yeni üye ülkelerin AB ile değerler ve ilkeler temelinde bütünleşebilmesi için genişleme politikalarının yanı sıra AB içerisinde gerekli siyasi ve kurumsal çerçevenin oluşturulması gerekmektedir. Üye ülkelerin farklı ihtiyaçlarına cevap oluşturabilecek esnek ve çok katmanlı AB'nin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2 Avrupa Anlaşmaları ile Avrupa Komşuluk Politikası, Karadeniz Sinerjisi ve Avrupa Birliği Doğu Ortaklığı Arasındaki Farklar

Avrupa Anlaşmalarının amacı bu ülkelerin AT'ye tam üye olmasını sağlamaktır. (EC, COM (94)361) Bunun için en fazla 10 yıllık süre içinde (*geçiş dönemi*) ticaretteki gümrük vergileri ve diğer kısıtlayıcı önlemler Merkezi ve Doğu Avrupa (MDA) ülkelerince kaldırılacaktır (Karluk, 2007). Avrupa Anlaşmaları Avrupa Birliği'nin Avrupa Komşuluk Politikasından (*European Neighbour Policy: ENP*) farklıdır. Avrupa Komşuluk Politikası AB'nin aday statüsünde olmayan yakın komşuları 16 ülkeyi kapsamaktadır. Bu ülkeler şunlardır: İsrail, Ürdün, Moldova, Fas, Tunus, Filistin, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Mısır, Gürcistan, Lübnan, Cezayir, Suriye, Libya ve Beyaz Rusya (Karluk, 2014).

MDA ülkeleri ile Ortaklık Anlaşmaları imzalanmakta, daha sonra bu anlaşmalar kapsamında Eylem Planları hazırlanmaktadır. (EU, White Paper, 1995) Komşuluk Politikası, komşu ülkelerin AB genişlemesinden istikrar, güvenlik ve refah açısından faydalanmalarını öngörmektedir. Bu amaç 2003 yılında onaylanmış olan Avrupa

Güvenlik Stratejisi'nde de vurgulanmıştır. 12 Aralık 2003 tarihinde Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde belirtilen stratejik amaçlar, Avrupa Komşuluk Politikasının temellerini oluşturmaktadır. Mart 2003'te Komisyon tarafından Daha Geniş Avrupa-Güney ve Doğu Komşularıyla İlişkiler İçin Yeni Bir Çerçeve hazırlanmış, 12 Mayıs 2004 tarihinde ise Avrupa Komşuluk Politikası Strateji Belgesi yayımlanmıştır. Bu belge ile AB, komşusu olarak nitelendirdiği ülkeler ile nasıl daha yakın ilişkiler kurabileceğini ortaya koymuştur (Verhofstadt, 2005).

Avrupa Komşuluk Politikasının amacı, beşinci genişleme dalgasının ardından AB'nin yeni komşularıyla ilişkilerinin derinleştirilmesi ve Avrupa kıtasını bölen sınır çizgilerinin oluşmasını engellemektedir. Komşuluk Politikası bu sebeple yeni bir genişleme hedefi ile değil, yeni komşular arasındaki bağların güçlendirilmesi amacıyla oluşturulmuştur (Kratochvil, 2006). Avrupa Birliği Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında önceki Barselona Süreci'nin (*Barcelona Process*) yerine geçen Avrupa Akdeniz Ortaklığı (*Euro-Mediterranean Partnership: EUROMED*), Doğu Ortaklığı ve Karadeniz Sinerjisi (*Black Sea Synergy*) ülkeleri ile yakın ilişkilerini sürdürmektedir (Wodka, 2010).

Karadeniz Sinerjisi Avrupa Birliği'nin Karadeniz havzasında işbirliği içinde olduğu 8 ülkeyi kapsamaktadır. Bu ülkeler; Türkiye, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Ukrayna ve Yunanistan'dır. Sinerji Programı kapsamında Avrupa Birliği bütçesinden sağlanan yardım Türkiye için IPA (*Katılım Öncesi Yardım Aracı*) fonlarıyla temin edilirken, diğer 7 ülke için ENPI (*Avrupa Komşuluk Politikası Aracı*) aracılığıyla aktarılmaktadır.

AB ile Karadeniz Sinerjisi kapsamındaki ülkelerin Dışişleri Bakanları 2008 yılında Kiev'de yaptıkları toplantıda aldıkları karar ile Sinerjiyi başlatmışlardır. Ülkeler bu kapsamda demokratik ekonomik reformları gerçekleştirecekler, ekonomik istikrar ve kalkınmayı destekleyecekler, tüm ülkeleri ilgilendiren projeleri teşvik edecekler, bölgedeki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü için çaba harcayacaklardır. Sinerji, Karadeniz bölgesinde yer alan ülkelerde daha güçlü ve sürdürülebilir kalkınmayla daha güçlü bölgesel işbirliği ve ortaklık sağlamayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği Konseyi 2008 Haziran ayında AB ile doğu komşuları arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi ve Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında bu ülkelere yönelik özel bir strateji geliştirilmesi amacıyla Avrupa Komisyonu'ndan Doğu Ortaklığı için çalışma yapmasını istemiştir.

Komisyon tarafından hazırlanarak 3 Aralık 2008'de Konsey ve Parlamento'ya sunulan Doğu Ortaklığı (*Eastern Partnership: EaP*) başlıklı bildiri (*COM 2008, 823 final*) AB Konseyi tarafından 19-20 Mart 2009 tarihli Zirve'de onaylanmıştır. Avrupa Birliği Doğu Ortaklığı Stratejisi, 7 Mayıs 2009 tarihinde AB ortak ülkeler liderlerini bir araya getiren Doğu Ortaklığı Zirvesi ile başlatılmıştır. Polonya Dışişleri Bakanı Radoslaw Sikorski'nin önerisi ve İsveç'in desteğiyle 26 Mayıs 2008 tarihinde Brüksel'deki Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nde gündeme gelmiştir.

Ortaklığın ilk zirvesi 7 Mayıs 2009 tarihinde Prag'da yapılmıştır. İkinci Zirve 29-30 Eylül 2011 tarihlerinde Varşova'da Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna'nın katılımıyla gerçekleşmiştir. Doğu Ortaklığı çerçevesinde Dışişleri Bakanlarının ilk toplantısı 8 Aralık 2009 tarihinde Brüksel'de yapılmıştır. Bu toplantıda Beyaz Rusya hariç tüm ülkelerle 2010 yılında ortaklık anlaşmaları müzakerelerine başlanması kararlaştırılmıştır. Avrupa Birliği, Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı kapsamında Doğu Ortaklığı için mevcut Komşuluk Politikası kapsamında 2010-2013 dönemi için özellikle üç girişimi desteklemek amacıyla 350 milyon ek kaynak tahsisi ile 6 ülkeye ayırdığı mali kaynağı 1.9 milyar Euro'ya çıkarmıştır.

Doğu Ortaklığı Stratejisi Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna ile iletişimi derinleştirmeyi, bu ülkelerde istikrar ve refahı desteklemeyi, taraflar arasında işbirliği ve ortak tutumu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, Avrupa Komşuluk Politikasının doğu ayağının geliştirilip, Doğu Avrupa ve Güney Kafkaslara genişletilmesiyle, Akdeniz İçin Birlik ve Transatlantik İşbirliği politikalarıyla dengelenmesi hedeflenmektedir. Böylece taraflar arasında siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda standartların AB'ye yakınlaştırılarak karşılıklı etkileşim, ticaret ve refahın artırılması hedef olarak alınmıştır. Strateji, yeni ortaklık anlaşmaları akdedilmesini, AB ile ülkeler arasında daha ileri bir ekonomik entegrasyon yaratılmasını, kişilerin serbest dolaşımının kademeli olarak artırılarak kültürel etkileşimin güçlendirilmesini, AB ile ortak ülkeler arasında enerji alanında işbirliğinin derinleştirilmesini, ortak ülkelerde bölgesel farklılıkların azaltılması için ekonomik ve sosyal politikaların desteklenmesini kapsamaktadır.

Doğu Ortaklığı ile bu ülkelere yönelik fonlar iki katına çıkarılarak eski Sovyet Cumhuriyetlerinin politik ve ekonomik reformları gerçekleştirmeleri desteklenmektedir. (Rozoff, 2009) Bu ülkeler için gümrüksüz ticaret ve vizesiz seyahat öngörülmektedir. İşbirliğini derinleştirmek için Dışişleri Bakanlarının yıllık toplantılarda bir araya gelmeleri ve her iki yılda bir zirve toplantısının yapılması planlanmıştır. Ortak ülkeler ile AB arasında imzalanacak yeni Ortaklık Anlaşmaları, taraflar arasında daha ileri ekonomik entegrasyon kurmak amacıyla derin ve kapsamlı serbest ticaret anlaşmaları oluşturulmasını hedeflemektedir. Ortak ülkeler Dünya Ticaret Kuruluşu üyesi olduktan sonra onlarla imzalanacak anlaşmalar, enerji dahil bütün ticaret alanlarını kapsayarak ticaretle ilgili alanlardaki düzenlemelerde AB ile yakınlaştırma sağlayacaktır.

AB, ortak ülkeler vatandaşlarının AB'ye seyahatinin kolaylaştırılması için karşılıklı düzenlemeler yapmayı planlamaktadır. Bu kapsamda, yasadığı göçü önlemek, ortak ülkelerde iltica ve sınır yönetim sistemlerinin AB standartlarına yükseltilmesi ile yolsuzluk ve organize suçla mücadele gibi konularda ortak ülkelerde kolluk

güçleri ve yargı kapasitesinin artırılmasını içeren Seyahat ve Güvenlik anlaşmalarının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

Konsey, Litvanya, Letonya ve Estonya ile müzakere edilen Avrupa Anlaşmalarını 1997 yılı sonunda sonuçlandırmıştır. 12 Haziran 1995 tarihinde imzalanan ve 1 Şubat 1998 tarihinde yürürlüğe giren bu Anlaşmalar, önceden 15 AB üyesi devletin ve üç Baltık ülkesinin ulusal parlamentoları ile Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanmış idi. AB ve Baltık ülkeleri, Avrupa Anlaşmalarının siyasi diyalog ve yapılandırılmış diyalog bölümlerini geçici olarak uygulamışlardır. Ekonomik ve ticari ilişkiler ise, 1994'de sonuçlandırılarak 1 Ocak 1995'de yürürlüğe girmiş olan Serbest Ticaret Anlaşmaları çerçevesinde yürütülmüş idi.

MDA ülkelerindeki reform sürecine yardım amacıyla bu ülkelerde siyasi istikrarın kurulmasını hedeflenmiştir (EU, 1994. Bulletin of the EU). Bu ülkelerin demokrasiyi benimsemiş olmaları, kendilerine komşu olan AB'yi çok yakından ilgilendirmektedir. Çünkü demokrasi ile idare edilen ülkeler her zaman diktatörlük ile yönetilen ülkelere göre daha güvenli komşulardır (Sarkozy, 2007). Demokrasinin MDA ülkelerince benimsenmesi, AB'nin ve tüm Avrupa'nın güvenliği için çok önemlidir. AB'nin, bu ülkelerde meydana gelebilecek sosyo-ekonomik kargaşanın önüne geçebilecek politikalar üretmesi gerekmektedir. Gelir dağılımındaki çarpıklıklar sebebiyle Doğu Avrupa'dan Batı'ya işgücü göçü yaşanması mümkündür. Bu durum, AB ile MDA ülkeleri arasında yeni bir duvarın inşa edilmesine yol açabilir (Ledge, 1994).

MDA ülkeleri ile imzalanan Avrupa Anlaşmalarında, AB'ye tam üyeliği düzenleyen herhangi bir hükme yer verilmemiş, tam üyelikle ilgili düzenlemeler Avrupa Anlaşmaları sonrasında yapılmıştır. Avrupa Anlaşmalarının imzalanmasından sonra, 1993 Haziran ayındaki Kopenhag Zirvesi'nde AB, MDA ülkeleri ile olan ilişkilerine yeni bir boyut kazandırılmıştır. Alınan karar uyarınca MDA ülkeleri belirli şartları sağlayarak AB'ye üye olabileceklerdir (Laursen, 1995). Kopenhag Zirvesi'nde alınan kararlar bu ülkelerin üyelikleri, akit tarafların ortak hedefi olmuştur. Üyeliğin ön şartı niteliğinde olan ve sağlanması gereken kriterler belirlenmiş, fakat üyeliklerin gerçekleşmesiyle ilgili bir tarih öngörülmemiştir. Kopenhag Zirvesi'nden sonra 31 Mart 1994'de Macaristan, 5 Nisan 1994'de Polonya, (The Telegraph, 2008) 22 Haziran 1995'de Romanya, 27 Haziran 1995'de Slovakya, 27 Ekim 1995'de Letonya, 27 Kasım 1995'de Estonya, 12 Aralık 1995'de Litvanya, 16 Aralık 1995'de Bulgaristan, 17 Ocak 1996'da Çek Cumhuriyeti (EU, 2014. Conference on 10 years of the Czech membership in the EU) ve 10 Haziran 1996'da Slovenya AB'ye üyelik için başvurmuştur.

1994 yılında MDA ülkelerinin üyelik başvurularının başlamasıyla birlikte, 9-10 Aralık 1994'de Essen'de toplanan AB Zirvesi'nde Korfu Zirvesi kararları doğrultusunda aday ülkeler için Avrupa Birliği'ne Katılım Öncesi Strateji (*pre-accession strategy*) belirlenmiştir. Bu Strateji, Avrupa Anlaşmalarına taraf olan aday ülkelerle düzenli ve planlı siyasi ilişkiler kurarak bir güven ortamı yaratmayı hedeflemektedir. Burada amaç, aday ülkelerin AB'nin Tek Pazar uygulamasına uyumlarının sağlanmasıdır (Kavalalı, 2006).

Essen Zirvesi Kararları'nda yer alan Katılım Öncesi Strateji üç temele dayanmaktadır. İç Pazara Hazırlık: Ortak ülkeler, AB'ye üye olmaları durumunda AT iç pazarının da parçası olacaklardır. Ortak Ülkelerde Sürdürülen Reformların PHARE Programı Kapsamında Desteklenmesi: PHARE Programı çerçevesinde ortak ülkelere sağlanan yardımların en önemli işlevi, ortak ülkelerin Topluluk mevzuatına uyumu ve üyelik hedefi doğrultusunda ortak ülkelerin pazarlarının hazırlanması olacaktır. Yapısal Diyalog: AB'ye üye ülkeler ile ortak MDA ülkeleri her düzeyde bir araya getirecek bir yapısal diyalog oluşturması öngörülmüştür. Aralık 1999'da MDA ülkeleri, Mart 2000'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Kıbrıs) ve Malta, Mart 2001'de Türkiye ile Katılım Ortaklığı (*accession partnership*) kabul edilmiştir. Bu ülkeler, AB mevzuatını benimseyen Ulusal Programlarını açıklayarak katılım önceliklerini belirlemektedir. 2001 yılında tüm ülkeler Ulusal Programlarını güncelleştirmişlerdir.

3 Balkanlara Son Genişleme: Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan

Balkan ülkelerinden Romanya 22 Haziran 1995, Bulgaristan 16 Aralık 1995 tarihinde AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon diğer 8 MDA ülkesiyle birlikte 16 Temmuz 1997'de olumlu görüşünü açıklamış, her iki ülke ile 15 Şubat 2000'de üyelik müzakerelerine başlanılmıştır. Ekim 2002 Brüksel Zirvesi'nde Komisyon'dan, 2002 yılı Aralık ayında gerçekleştirilmesi öngörülen Kopenhag Zirvesi'ne kadar Bulgaristan ve Romanya'nın kaydetmesi gereken ilerlemeleri içeren bir takvim ve katılım öncesi yardımları da kapsayacak bir yol haritası hazırlaması istenmiştir. Zirve'de ülkelerin 1 Ocak 2007 tarihinde AB'ye üye olma yönündeki çabalarının desteklendiği açıklanmıştır.

Komisyon, 13 Kasım 2002'de Helsinki Grubu aday ülkeleri arasından katılım müzakerelerinde Lüksemburg Grubu ülkelerinin gerisine düşen ve 1 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleşmesi öngörülen AB'nin beşinci genişlemesinde yer almayacak olan Romanya ve Bulgaristan için Yol Haritası (*Roadmaps for Bulgaria and Romania*) hazırlamıştır. (COM 2002 624). Belge, Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi'nde kabul edilmiştir. Bulgaristan ve Romanya'nın 1 Ocak 2007 tarihinde Avrupa Birliği üyesi olmaları ile birlikte AB'ye üye ülkelerin sayısı 27'ye yükselmiştir.

1 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesi'nde Balkan ülkelerinin AB'ye potansiyel adaylıkları kabul edilmiştir. Yugoslavya'nın dağılmasından sonra AB ile 29 Ekim 2001 tarihinde İstikrar ve Ortaklık Anlaşması

imzalayan Hırvatistan, 21 Şubat 2003'de üyelik için AB'ye başvurmuştur. 1 Ocak 2004 tarihinde Avrupa Komisyonu Hırvatistan'a aday ülke statüsü verilmesini önermiş, Konsey 1 Haziran 2004'te Hırvatistan'ın aday ülke olduğunu açıklamıştır. 1 Şubat 2005 tarihinde İstikrar ve Ortaklık Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Üyelik müzakerelerine Türkiye ile birlikte 3 Ekim 2005'te başlayan Hırvatistan'ın müzakere süreci 6 yıl sürmüş ve 1 Temmuz 2013 tarihinde Hırvatistan AB üyesi olmuştur.

4 AB'nin Genişleme Strateji Belgeleri ve Esnek Bütünleşme Yaklaşımı Kapsamında Balkanlara Genişleme

Avrupa Birliği 1998 yılında İlerleme Raporları ile Birliğin Genişleme Stratejisini yayınlamaya başlamıştır. 8 Kasım 2006 tarihinde genişlemeye ilişkin 2006 Strateji Belgesi'nde AB'nin mevcut strateji çerçevesinde Birliğin etkin biçimde işlemesi, beşinci genişlemeden dersler çıkartılması, genişlemeye ilişkin sorunların ele alınması, aday ülkelere üyelik sürecinde destek olunması ve genişlemenin devamı için kamuoyunun desteğinin sağlanması ortaya konmuştur (COM, 2006 649 final). Belge'ye göre; mevcut genişleme gündeminde Batı Balkan ülkeleri ve Türkiye bulunmaktadır. Belge'nin Katılım Öncesi Strateji Başlığı altında şu görüşlere yer verilmiştir: Katılım öncesi stratejinin temel unsurları, Katılım Ortaklığı ve Avrupa Ortaklığı'dır. (*European Partnerships*) Bu belgeler, ülkelerin AB üyelik hedefine doğru ilerleme sağlamaları için gereken öncelikleri, Komisyon'un ilerleme raporlarında yer alan bulgular temelinde belirlenmekte ve önceliklerin yerine getirilmesine yönelik verilen AB desteğinin çerçevesini çizmektedir.

Genişleme Strateji Belgesi'nin Genişleme Süreci'ne ilişkin paragrafında bundan sonraki genişleme politikasının üç temel ilkesine dayandığı belirtilmektedir. Bu stratejiye "Üç C" denir: sağlamlaştırma (*consolidation*), şartlılık (*conditionality*) ve iletişim (*communication*). Birliği sağlamlaştırma kapsamında AB üyesi ülkeler, üye sayısı Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla 27'ye çıkan Birliğin, yeni üye almadan önce kendi evini temizlemesi gerektiği üzerinde anlaşmışlardır. AB, Türkiye ve Hırvatistan gibi müzakereleri sürdüren ülkeleri kabul etmeden önce kendi işleyişini düzene koyacaktır.

İkinci C politikası olan şartlılık, aday ülkelere yönelik kuralların tam olarak uygulanmasıdır. AB, önce Kıbrıs'ın da içinde olduğu 10 ülkeye, ardından da Romanya ve Bulgaristan'a AB üyeliği için müzakereler devam ederken tarih vermişti. Bu tarihe bağlı kalınması için de aday ülkelerin bazı eksiklikleri görmezden gelinmiş, bu eksikliklerin üyelikten sonra tamamlanabileceği fikriyle hareket edilmişti. Şartları tam olarak yerine getirme kuralı çerçevesinde aday ülkelerin AB'ye katılımı konusunda önceden kesin tarih verilmeyecektir. Aday ülke, tüm şartları yerine getirirse bile, AB'nin yeni üyeleri hazmedip hazmedemeyeceğine bakılacaktır. Üçüncü C politikası olan iletişim kapsamında asıl görev, AB üyesi ülkelerin hükümetlerine düşmektedir. AB ülkeleri, bundan sonra aday ülkelerin üyeliği konusunda kendi halklarını hazırlamak için daha fazla çaba harcamayı taahhüt etmektedirler (COM, 2010, 660).

Esnek Bütünleşme Yaklaşımı, (*flexible integration*) bütünleşmenin gerçekleştirilmesi için farklı bir yöntem benimsemektedir. Bu yaklaşıma göre ülkelerin bütünleşme sürecinde buldukları yerler ya da öngörülen politikaları gerçekleştirme seviyeleri önemini kaybetmemektedir. Yaklaşım, AB politikalarını iki gruba ayırmaktadır. İlk grup, her ülke için uyulması zorunlu politikalardan meydana gelmektedir. Bu politikalar AB'nin ortak paydasıdır. İkinci grup ise seçimsel politikalardan oluşmaktadır. Üye ve aday ülkeler bu gruptaki politikalardan istediklerini benimseyerek aralarında serbest işbirliği (*serbest ortaklık*) kurabileceklerdir. Her ülkenin serbest ortaklığa dahil olma zorunluluğu bulunmamaktadır (Pedersen, 1994).

AB'nin 21'nci yüzyıldaki muhtemel yapısı şöyle olacaktır: Tek bir kurumsal çerçevesi olan, farklı ölçülerde bütünleşmiş üyeleri bulunan, üyelikten vazgeçmenin veya geçici olarak çıkartılmanın mümkün olduğu, dört temel dolaşımın (*mallar, hizmetler, kişiler ve sermaye*) serbest olduğu, ortak dış ticaret ve ortak rekabet politikalarının üye olmayan ülkelere de uygulandığı bir sistem. Burada Roma Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1958'den bu yana gündeme getirilmeyen bir konuyu açıklığa kavuşturmak gerekir. Amsterdam Anlaşması'nın metninde, AB Konseyi'nde insan hakları konusunda ciddi sorunları olan üye ülkelerin oy haklarının (*üyeliklerinin*) geçici olarak nasıl askıya alınabileceği ayrıntılarıyla ortaya konmuştur.

Yeni yapılanmada tek bir kurumsallaşma önem taşıyacaktır. (Straw, 2013). Bu kurumsallaşmada, merkez çekirdek içinde olan üye ülkeler diğer üye ülkelerden önce bazı hedeflere ulaşmak için ortak kurumları kullanabileceklerdir. (Kourvetaris and Moschonas, 1996) Merkez çekirdek içinde olmayan üye ülkeler de, ortak kurumların kullanılmasına izin vereceklerdir. Fakat Schengen Anlaşması'nda olduğu gibi Kurucu Anlaşmalar çerçevesi dışında bir merkez çekirdek oluşmasına izin verilmeyecektir. Esnek bütünleşme ile de AB, hızı ve hedefleri üye ülkelere göre değişiklik gösteren bir bütünleşme anlayışı geçerli olacaktır. (Ledge, 1994) Birbiri içine geçen halkalar Avrupa'sında merkez halkanın içinde tek para, savunma birliği gibi konularda bütünleşmek isteyen üye ülkeler bulunacak, bunun çevresindeki halka ise kamu hukuku halkası olacaktır. Bu kapsamda bütün üye ülkeleri içerecek, daha dış bir halka bütün aday üye ülkeleri kapsayabilecektir (Verhofstadt, 2005).

5 Batı Balkanlara Genişleme Süreci ve Aday Ülkeler

Avrupa Birliği Batı Balkan ülkelerinden Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk ve Bosna Hersek'i "dış ilişkiler" (*external relations*) kapsamında çıkararak 2005 yılında "genişleme" (*enlargement*) sürecine dahil etmiştir. İstikrar ve Ortaklık Süreci (*stabilisation and association process: SAP*) kapsamında Arnavutluk, Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Kosova'nın bulunduğu, 6 Kasım 2007 tarihli genişlemeye ilişkin 2007 Strateji Belgesi'nde yer almıştır. Aralık 2007 AB Zirvesi'nde ve 13 Şubat 2008 tarihinde yayınlanan 2009 yılı Topluluk Stratejisi'nde de bu durum onaylanmıştır (EU, Enlargement: Priorities for 2014).

Batı Balkan ülkelerinden Makedonya 17 Aralık 2005, Karadağ 17 Aralık 2010 tarihinde aday ülke statüsünü kazanmıştır. Avrupa Birliği'ne üyelik için başvuran fakat adaylık statüsü verilmeyen ülke Arnavutluk'tur. Üyelik için başvuruda bulunmayan iki ülkeden biri Bosna-Hersek diğeri Kosova'dır. Kosova, potansiyel aday ülke konumundadır. Makedonya ile 9 Nisan 2001, Arnavutluk ile 12 Haziran 2006, Bosna-Hersek ile 16 Haziran 2008, Karadağ ile 15 Ekim 2007, Sırbistan ile 29 Nisan 2008 tarihinde İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları (*stabilisation and association agreement: SAA*) imzalanmıştır. Bosna-Hersek ile müzakere edilen İstikrar ve Ortaklık Anlaşması Aralık 2007'de sonlandırılmıştır.

Bosna-Hersek, AB açısından günümüzde "ortak ülke" (*associate*) statüsünde potansiyel aday ülkedir. Batı Balkan ülkeleri arasında Sırbistan ve Hırvatistan'dan sonra gelmektedir. Şubat 1992 tarihinde bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek, 7 Nisan 1992'de ABD ve diğer Batılı ülkelere tanınmıştır. 22 Mayıs 1992'de Birleşmiş Milletlere yaptığı üyelik başvurusu kabul edilmiştir. 1 Mart 1992 tarihinden bu yana bağımsız bir ülkedir. 1992-1995 yılları arasındaki iç savaşı sona erdiren Dayton Barış Anlaşması sonucunda Bosna-Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti olarak iki büyük bölge olarak yeniden yapılandırılmıştır.

Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya 1991 yılında bağımsızlığını kazanınca, 22 Mart 2004 tarihinde AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1 Nisan 2004 tarihinde Makedonya ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalanmış, 19 Aralık 2009 tarihinde Schengen Alanı'na girişte ülke vatandaşlarına yönelik vize kaldırılmıştır. Makedonya'nın üyelik başvurusuna Komisyon 9 Kasım 2005 tarihinde olumlu görüş belirtmiş ve bu ülke 16 Aralık 2005 tarihinde aday ülke statüsüne kavuşmuştur.

Avrupa Parlamentosu'nun 11 Şubat 2010 tarihinde kabul ettiği karar tasarısında, milletvekilleri Yunanistan'ın Batı Balkan ülkelerinin Birliğe katılımı için önerdiği 2014 yılının sembolik bir hedef tarih olması fikrini benimsemişlerdir. Karar tasarısı Slovenyalı üye Zoran Thaler tarafından sunulmuş ve 548 oyla kabul edilmiştir. Oylamada 45 milletvekili ret, 25 üye çekimser oy kullanmıştır. Parlamento Konseyi'den Mart 2010 zirvesinde müzakerelerin açılması talebinin kabul edilmesini istemiştir. Makedonya'nın ismi ile ilgili olarak Yunanistan ile yaşadığı anlaşmazlık konusunda Parlamento, eski Yugoslavya ve Makedonya Cumhuriyeti ile Yunanistan hükümetlerinden bu sorunun çözümü için daha fazla çaba harcamalarını istemiştir. Makedonya'ya ilişkin isim sorunu henüz çözülememiştir.

Yugoslavya'nın dağılmasının ardından bir süre Sırbistan'la kader birliği yapan Karadağ (*Montenegro*) 28 Haziran 2006'da bağımsızlığını kazanarak Birleşmiş Milletler'in 192'nci üyesi olmuştur. Karadağ'ın Haziran 2006'da Avrupa Konseyi'nde bağımsızlığı onaylandıktan sonra ülkeye Avrupa Perspektifi verilmesi onaylanmıştır. 15 Ekim 2007 tarihinde Karadağ ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. 17 Aralık 2010 tarihinde Konsey Karadağ'ın adaylığını onaylamıştır. 15 Aralık 2008'de Karadağ üyelik başvurusunda bulunmuştur. 23 Nisan 2009'da Konsey, Komisyon'dan üyelik başvurusu için rapor hazırlamasını istemiştir. Komisyon 9 Kasım 2010 tarihinde açıkladığı görüşünde bu ülkenin katılım müzakerelerine başlayabileceğini belirtmiştir. Aralık 2011'de AB Konseyi müzakerelerin başlamasını kararlaştırmış, 29 Haziran 2012 tarihinde müzakerelere başlanmış ve 18 Aralık 2012 tarihinde Bilim ve Teknoloji başlığı geçici olarak kapatılmıştır. Karadağ vatandaşlarına uygulanan vize 19 Aralık 2009 tarihinde kaldırılmıştır.

Karadağ, Haziran 2012'de başladığı katılım müzakerelerinde önemli yol almış, 35 başlıktan yedisini açmış, iki başlığı geçici olarak kapatmıştır. Karadağ, AB'nin özellikle Romanya ve Bulgaristan'ın hukukun üstünlüğü alanındaki eksiklerine rağmen AB'ye üye olmalarının ardından AB'nin geliştirdiği "yeni yaklaşım" uyarınca müzakerelerde öncelikli olarak ele alınacak olan "Yargı ve Temel Haklar" ile "Adalet, Özgürlük ve Güvenlik" başlıklarına kadar ilerlemiştir.

1 Haziran 2000 tarihli Feira Zirvesi'nde AB ile İstikrar ve Ortaklık Süreci'ndeki (*SAP*) ülkelerinin AB'ye potansiyel adaylıkları kabul edilince Sırbistan'da bu kapsama girmiştir. 1 Haziran 2003 Selanik Zirvesi'nde SAP sürecinin Batı Balkan ülkelerinin AB'ye entegrasyonunda temel ilke olduğu benimsenmiş, 7 Kasım 2007'de Sırbistan ile SAA müzakereleri başlatılmıştır. 1 Ocak 2008 tarihinde Vize Kolaylaştırıcı ve Geri Kabul Anlaşması yürürlüğe girmiş, 29 Nisan 2008'de SAA ile Ticaret ve Ticaretle İlgili Geçici Anlaşma Lüksemburg'da imzalanmıştır. 19 Aralık 2009'da Schengen Alanına seyahat edecek Sırp vatandaşlarına yönelik vizeler kaldırılmıştır.

Sırbistan 22 Aralık 2009 tarihinde AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş, fakat Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (*ICTY*) ile işbirliği konusunda gerekenleri yapmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Mayıs 2011'de Srebrenitsa katliamından sorumlu tutulan Ratko Mladić'in Temmuz 2011'de ise Hırvatistan'daki

Krayına bölgesindeki katliamlardan sorumlu Goran Hacı'ın yakalanması ve Lahey'e gönderilmesiyle Sırbistan'ın önündeki engel kalkmıştır. Avrupa Komisyonu Sırbistan'ın üyeliğine ilişkin 14 Ekim 2011'de açıkladığı görüşünde, ülkenin ICTY ile işbirliği yaptığı için Sırbistan'a adaylık statüsü verilmesini önermiştir. Fakat Komisyon, tanımadığı Kosova ile ilişkilerini normalleştirilmesini ve AB arbuluculuğunda Sırbistan ile Kosova arasında yürütülen Belgrad-Priştine diyalogunda ilerleme kaydedilmesini de şart koşmuştur.

Aralık 2011 AB Liderler Zirvesi'nde aday ülke statüsünü almayı bekleyen Belgrad'ın adaylığı varılan anlaşmaları uygulamakta geciktiği ve Kosova'nın kuzeyindeki Sırları kışkırttığı gerekçesiyle ertelenmiştir. Mart 2012 AB Konseyi toplantısı öncesinde Belgrad-Priştine diyalogunda Kosova'nın bölgesel platformlarda temsili ve bütünleştirilmiş sınır yönetimi konularında anlaşmaya varılması sonucunda Avrupa Konseyi Sırbistan'ın adaylığını 1 Mart 2012'de onaylamıştır. Komisyon, 10 Ekim 2012 tarihinde açıkladığı Genişleme Stratejisi'nde Kosova ile ilişkilerin normalleştirilmesi önceliği sağlanır sağlanmaz Sırbistan ile katılım müzakerelerinin başlanmasını önermiştir. AB arbuluculuğunda Mart 2011 tarihinde Sırbistan ve Kosova arasında her iki ülkenin halklarının yaşamlarının kolaylaştırılması amacıyla başlatılan Belgrad-Priştine diyalogu, Ekim 2012'de Başbakanlar seviyesine yükseltilmiştir.

AB Konseyi, Sırbistan ile katılım müzakerelerinin başlanmasına ilişkin kararın, 2013 yılı ilkbaharında AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve Avrupa Komisyonu tarafından ortaklaşa hazırlanacak rapor ışığında Haziran 2013'te yapılacak AB Liderler Zirvesi'nde verileceğini açıklamıştır. 19 Nisan 2013 tarihinde Sırbistan ve Kosova Başbakanları AB arbuluculuğundaki Belgrad-Priştine diyalogunun onuncu toplantısında; Priştine'nin otoritesini reddeden ve Belgrad tarafından finanse edilen paralel kurumlarla yönetilen Kuzey Kosova'nın yönetimi ve ilişkilerin normalleştirilmesi yolunda anlaşma parafe edilmiştir.

Bunun üzerine Ashton, 22 Nisan 2013'te Komisyon ile birlikte sunduğu ortak raporda Sırbistan'ın tek kilit önceliği başarılı bir şekilde yerine getirdiğini belirtmiş ve Sırbistan ile katılım müzakerelerinin başlatılmasını tavsiye etmiştir. 27-28 Haziran 2013 tarihlerinde gerçekleşen AB Liderler Zirvesi'nde, Sırbistan ile katılım müzakerelerine başlanması kararı alınmıştır. Yeni yaklaşım kapsamında öncelik kazanan 23 ve 24'ncü başlıklar 2014 yılının ikinci yarısında açılacaktır. Kosova konusu, Sırbistan'ın katılım müzakerelerinde 35'nci başlık içinde ele alınırken, AB'nin müzakerelerde en son ele almayı tercih ettiği bu başlık Sırbistan'ın katılım müzakerelerinde ilk etapta açılması beklenmektedir. Bu başlığın kapatılması ilişkilerin normalleşmesi durumunda mümkün olabilecektir (Tuhina, 2013).

6 AB'ye Potansiyel Aday Ülkeler: Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Kosova

Arnavutluk'un potansiyel adaylığı Haziran 2003 Selanik Zirvesi'nde kabul edilmiştir. 12 Haziran 2006 tarihinde bu ülke ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile Geçici Anlaşma (*interim agreement*) imzalanmış, 1 Nisan 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1 Aralık 2010 tarihinde Arnavutluk ile serbest vize anlaşması müzakerelerine başlanılmıştır. Arnavutluk 1 Nisan 2009'da Avrupa Birliği'ne üyelik başvurusunda bulunmuş, Komisyon 1 Kasım 2010 tarihinde başvuruyu onaylamıştır. 1 Şubat 2011'de Arnavutluk'un Birliğe üye olabilmesi için 12 öncelikli alanda gerekli reformları yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir.

Arnavutluk'ta Haziran 2009 seçimlerinin ardından muhalefetteki sosyalist partinin parlamentoyu boykot etmesi, AB yolunda ilerlemesi için gerekli reform gündemi de büyük ölçüde aksamıştır. Mayıs 2011 yerel seçimlerinde Merkez Seçim Kurulu'nun Tiran Belediye Başkanlığı seçiminde oyların yanlış sandıklara konulduğu gerekçesiyle yeniden sayılması yönündeki tartışmalı kararı, ülkedeki demokratik yapının sorgulanmasına yol açmıştır. 2011 yılının sonunda hükümet ve muhalefet arasında AB üyelik sürecini engelleyen siyasi krizlere son vermek için uzlaşma sağlanması üzerine Mart 2012'de Komisyon'un tavsiyelerini gerçekleştirmek için yeni bir eylem planı hazırlanmıştır.

Avrupa Komisyonu 10 Ekim 2012'de açıkladığı Genişleme Stratejisi'nde Arnavutluk'un belirlenen 12 öncelikten çoğunu yerine getirdiğini belirterek, yargı ve kamu idaresi reformu ile parlamentonun usul kurallarının gözden geçirilmesini tamamlanması durumunda Arnavutluk'a aday ülke statüsü verilmesini önermiştir.

AB Konseyi ise Komisyonu, geri kalan öncelikli alanlarda ilerleme kaydedildiğinde ülkenin yolsuzluk ve örgütlü suçlarla mücadele alanındaki performansını da değerlendiren bir rapor hazırlamakla görevlendirmiştir. Arnavutluk'un katılım müzakerelerine başlayabilmesi için reform taahhütlerini yerine getirmesi ve öncelikli alanlardaki reformları tamamlaması gerekmektedir.

23 Haziran 2013 tarihinde gerçekleşen parlamento seçimleri, ülkenin demokratik kurumlarının işleyişi ve AB yolundaki ilerlemesi bakımından önemli bir testtir. Uluslararası gözlemciler seçimlerin önekilere göre temel haklara saygı duyulan bir ortamda geçtiği açıklamışlardır. AB tarafından müzakerelere başlaması için yerine getirmesi gereken 12 öncelikli alanda başarı sağlayan Arnavutluk'a aday ülke statüsü verilmesi konusu Haziran 2014'te Komisyon'un ülkenin yolsuzlukla mücadele, yargı reformu ve örgütlü suçlarla mücadele alanlarında kabul edilen yasaların uygulanmasına ilişkin ilerlemesinin değerlendiren raporu göz önünde bulundurularak verilebilecektir. Arnavutluk vatandaşlarına vizesiz seyahat imkanı sağlamıştır.

Haziran 2003 Selanik Zirvesi'nde Bosna Hersek potansiyel aday ülke olarak kabul edilmiştir. Henüz AB'ye üyelik başvurusunda bulunmamıştır. 1 Ocak 2003'te İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalanması için görüşmelere 25 Kasım 2005 tarihinde başlanılmıştır. 16 Haziran 2008'de bu ülke ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması ile Ticaretle İlgili Geçici Anlaşma imzalanmış ve 1 Temmuz 2008'de, 18 Eylül 2007 tarihinde Vize Kolaylaştırma ve Geri Kabul Anlaşması imzalanmış ve 1 Ocak 2008'de yürürlüğe girmiştir. 15 Aralık 2010'da biometrik pasaporta sahip olan ülke vatandaşlarının Schengen Alanı'na vizesiz girişi sağlanmıştır.

Avrupa Komisyonu, 27 Haziran 2012 tarihinde Bosna-Hersek ile Katılım Sürecine İlişkin Yüksek Düzey Diyalogu (*high level dialogue on the accession process: HLDAP*) başlatmış ve AB'ye üyelik başvurusunda bulunabilmesi için İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girebilmesi için yerine getirmesi gereken koşulları içeren bir yol haritası sunmuştur. Yol haritasına göre, Bosna-Hersek'in anayasasını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 2009 yılında aldığı Sejdi-Finci kararı doğrultusunda üç kurucu halk olan Boşnak, Sırp ve Hırvatlar dışındaki etnik grupların da üst düzey kamu görevlerine seçilebilmesine imkan sağlayacak şekilde değiştirmesi gerekmesine rağmen siyasetler arasında bir uzlaşma sağlanamamıştır (EC, 2010. Bosnia and Herzegovina Progress Report).

Avrupa Komisyonu, Bosna-Hersek anayasasını AIHM kararı doğrultusunda değiştirmedeği sürece AB ile bütünleşme sürecinde ilerlemesinin mümkün olmayacağını açıklamış ve 2014 yılında yapılacak seçimlerin uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleşmiş sayılmayacağını belirtmiştir. 1992-1995 Savaşı'nı sonlandıran Dayton Barış Anlaşması'nın yarattığı karmaşık idari yapı ve ülkedeki siyasi istikrarsızlık, Bosna-Hersek'in üyelik sürecindeki en büyük engeldir. Bosna-Hersek'te Ekim 2010 seçimlerinden sonra 16 ay boyunca hükümet kurulamamış, bu durum AB yolunda uygulanması gereken reformları aksaklığa uğramıştır.

Bosna-Hersek'in AB üyelik başvurusunda bulunabilmesi için ön şart kabul edilen İstikrar ve Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girebilmesi için Anayasası'nı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Sejdić-Finci Kararı (ECHR, 2009. **Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina**) doğrultusunda değiştirmesi gereklidir. Bosna-Hersek, bu konuda gerekenleri yapmadığı için 2013 yılında katılım öncesi yardım aracı (IPA) kapsamında alması öngörülen fonların önemli bir kısmını alamamıştır. AB, 2014 yılında yapılacak seçimlerin Sejdic-Finci Kararı uygulanmadığı takdirde (Bosnia-Herzegovina-EU, 2014) uluslararası standartlara uygun gerçekleşmiş kabul etmeyeceğini açıklamıştır. Bosna-Hersek vatandaşlarına vizesiz seyahat imkanı sağlanmıştır.

Avrupa Birliği 1 Mayıs 1999 tarihinde 5 Güney-Doğu Avrupa ülkesi ile İstikrar ve Ortaklık Süreci'ni başlatmış, 1 Kasım 2000 Zagreb Zirvesi'nde bu ülkeler ile SAP süreci uygulamaya konulmuştur. Kosova Parlamentosu 17 Şubat 2008 tarihinde Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan etmiş, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Türkiye Kosova'nın bağımsızlığını tanımıştır. Avrupa Konseyi Kosova'nın bağımsızlığı 18 Şubat 2008 tarihinde kendine özgü bir durum (*sui generis*) olarak değerlendirmiştir. 15 Haziran 2008'da Anayasa kabul edilmiş, 14 Ekim 2009'de Komisyon Kosova'nın Avrupa Perspektifini yerine getirdiğini açıklamış, 22 Temmuz 2010 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı Kosova'nın bağımsızlığını kabul eden bir tavsiye kararı almış, 19 Ocak 2012'de Komisyon Kosova ile vize serbestleştirilmesi diyalogunu başlatmıştır.

Avrupa Komisyonu 27 Mart 2012 tarihinde ileride İstikrar ve İşbirliği Anlaşması müzakerelerine başlanması görüşüyle İstikrar ve İşbirliği Anlaşması'na yönelik fizibilite çalışması yapılmasını onaylamıştır. Çalışmanın sonuçlarını 2012-13 Genişleme Stratejisi kapsamında açıklayan Komisyon, Kosova'nın Anlaşma'ya yönelik müzakerelere başlamak için hazır olduğunu belirtmiş ve kısa vadeli önceliklerde yeterli ilerleme kaydedildiği takdirde müzakere direktiflerini sunacağını açıklamıştır.

19 Nisan 2013'te Kosova ile Sırbistan Başbakanları arasında AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton arabuluculuğunda iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi amacıyla yürütülen diyalogda, Kuzey Kosova'nın yönetimi ve ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır. 19 Ekim 2012'da Kosova ile Sırbistan arasında yüksek seviyeli görüşmelere başlanılmıştır. Komisyon ve Yüksek Temsilci tarafından 22 Nisan 2013'te sunulan raporda, Kosova'nın belirlenen öncelikleri yerine getirdiği belirtilmiş ve Kosova ile Anlaşma 'ya yönelik müzakerelere başlanmasını önerilmiştir. Komisyon, Kosova'nın AB programlarına katılımına imkan sağlayacak bir teklif sunmuştur. 27-28 Haziran 2013 tarihinde AB liderleri Kosova ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması müzakerelerine başlanmasına onay vermiştir.

Kosova'nın beş AB üyesi devlet (*Romanya, Slovakya, İspanya, Yunanistan ve GKRY*) tarafından tanınmaması ve AB'nin Kosova'nın statüsüne ilişkin ortak bir görüşü olmaması Kosova'nın AB ile ilişkilerindeki en büyük sorundur. Nisan 2013'te Kosova ile Sırbistan arasında ikili ilişkilerin normalleştirilmesine ilişkin imzalanan anlaşmadan sonra Kosova'nın AB ile SAA'ya yönelik müzakerelere başlamaya hazır olduğu kabul edilmiş ve Ekim 2013'te SAA müzakerelerine başlanmıştır. SAA'nın taslak metni 2014 yazında parafe edildikten sonra AB Konseyi'ne ve Avrupa Parlamentosu'na onaylanması için sunulacaktır. Kosova'nın örgütlü suçlar ve yolsuzluk alanında da sorunlarını da çözmesi üyelik sürecinde ilerlemesi için bir ön şarttır.

7 Sonuç

Balkanlar, coğrafi, siyasi, ekonomik açıdan olduğu kadar tarihi, kültürel ve insani bağlar bakımından Türkiye için öncelik taşımaktadır. Çünkü Türkiye de Balkan ülkesi sayılır. Balkanlar; Türkiye'nin Batı ile irtibatını

sağlayan tek kara bağlantısıdır, Türkiye üzerinden geçecek enerji nakil hatlarının transit güzergahıdır, ekonomik ilişkilerimiz açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Balkanlarda önemli bir Türk nüfus yaşamaktadır. Balkanlar, 1990'lı yıllarda savaşlara ve etnik temizliğe maruz kalmış, bugünkü barış ve istikrar ortamı ancak uluslararası müdahale sonunda sağlanabilmiştir. Balkanlar'da barış ve istikrarın korunması Türkiye için önemlidir. Yugoslavya'nın dağılması sonucu eski Yugoslavya'dan 7 bağımsız devlet ortaya çıkmış, Balkanlar'daki dengeler sarsılmış, istikrarsızlık bölgesel açıdan tehlikeli boyutlara ulaşmıştır.

Türkiye Balkanlar'daki işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi üzerinde önemle durmaktadır (TÜSİAD, 2011). İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği kapsamında Türkiye'nin inisiyatifi ile gerçekleştirilen Türkiye-Hırvatistan-Bosna-Hersek ve Türkiye-Sırbistan-Bosna-Hersek üçlü danışma mekanizmaları oluşturulmuştur. Bu işbirliği mekanizmaları ile bir yandan Bosna-Hersek'te barış, istikrar ve refahın pekiştirilmesine çalışılmakta, diğer yandan Balkanların daha istikrarlı hale gelmesine çaba gösterilmektedir. Türkiye, bölgede kalıcı barış ve istikrarın sağlanması bakımından bölge ülkelerinin Avrupa ve Avrupa-Atlantik kurumlarına entegrasyonunun gerekli olduğu düşüncesiyle bu ülkeleri desteklemeyi sürdürmektedir. Türkiye, bölge ülkelerine siyasi ilişkilerin dışındaki alanlarda da destek ve yardım sağlamaktadır. Ekonomi, kültür, ortak tarihi miras, eğitim, askeri ve güvenlik gibi pek çok alanı kapsayan bu yardımlar ilgili devlet kurumları tarafından ikili anlaşmalar çerçevesinde ve dayanışma ruhu içerisinde gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Komisyonu, 2014 yılı genişleme politikası önceliklerini temel konuların öncelikle ele alınması (*fundamentals first*) olarak belirlemiştir. Bu kapsamda hukukun üstünlüğüne öncelik veren yeni yaklaşım kapsamında Balkanlardaki gelişmeleri yakından izleyecektir. Batı Balkan ülkeleri AB'de ekonomik krizi aşma sürecindeki gelişmelerin gerisinde kalmalarını önlemek için Komisyon'a reform programlarını içeren ekonomi raporlarını sunacaklar, demokratik kurumların işleyişi, ifade ve medya özgürlüğü, insan hakları ve azınlıkların korunması ile iyi komşuluk ilişkilerine ve en önemlisi reformların uygulanmasına öncelik vereceklerdir. Çünkü AB, kâğıt üzerinde kalan hukuki düzenlemelerden çok uygulamaya önem vermektedir.

2014 yılında Sırbistan katılım müzakerelerine başlayacaktır. Kosova'nın SAA müzakerelerini tamamlaması ve Arnavutluk'un adaylık statüsü kazanması mümkündür. AB üyelik sürecinde Türkiye gibi engellemeler ile karşılaşan Makedonya'nın AB ile bütünleşme sürecindeki sorunların giderilmesi ve AB üyelik sürecinde Bosna-Hersek'in de 2014 yılında ilerleme sağlaması ümit edilmektedir. Avrupa Birliği'nin Balkanlara genişlemesiyle Avrupa kıtasında Türkiye dışında genişlemenin sınırlarına ulaşılacak ve kıta bir barış ve refah bölgesi olarak dünya ekonomisindeki yerini alacaktır.

Kaynakça

- Bosnia-Herzegovina-EU, 2014. Deep disappointment on Sejdić-Finci implementation, [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-14-117_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-117_en.htm)
- EC, 1994. The Europe Agreements and Beyond: A Strategy to Prepare the Countries of Central and Eastern Europe for Accession. COM (94)320 final. <http://aei.pitt.edu/2948/1/2948.pdf>
- EC, 2010. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Enlargement Strategy and Main Challenges 2010-2011, 09.11.2010, COM (2010) 660. http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/strategy_paper_2010_en.pdf
- EC, 2010. Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report. http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/ba_rapport_2010_en.pdf
- EU, 1994. Bulletin of the EU, No: 12/1994, "The European Union's External Relations: 1. Relations with the Countries of Central and Eastern Europe." [http://ddd.uab.cat/pub/lilibrs/2003/hdl_2072_204363/6-Reconciling the acquis.txt](http://ddd.uab.cat/pub/lilibrs/2003/hdl_2072_204363/6-Reconciling_the_acquis.txt)
- EU, 1995. White Paper: Preparation of the Associated Countries of the Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the Union, 2 May 1995, COM (95)163 http://aei.pitt.edu/white_papers.html
- EU, 1995. Cannes European Council, 26 and 27 June 1995. "Presidency Conclusions, Part B: II- Conclusions of the ECOFIN Council, 12 June 1995: Preparation of the Associated Countries of Central and Eastern Europe for Integration into the Internal Market of the EU, Bulletin of the EU, No: 6/1/5"
- ECHR, 2009. *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* (application nos. 27996/06 and 34836/06) [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-96491#{\"itemid\":\[\"001-96491\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-96491#{\)
- EU, 2014. Conference on 10 years of the Czech membership in the EU: "The Czech Republic and Europe through each other's eyes" Prague, Czech Republic, 11 April 2014
- Flam, 1995. "From EEA to EU: Economic Consequences for the EFTA Countries", *European Economic Review*, **39**, s.458-460.
- Kavalalı, 2006. **AB'nin Beşinci Genişlemesine İlişkin Katılım Anlaşmalarında Yer Alan Geçiş Düzenlemeleri**, DPT, Ankara.

- Karluk, 2007. **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Beta Basım A. Ş, İstanbul.
- Karluk, 2013. **Türkiye AB İlişkileri: Bir Çıkamaz Sokak**, Beta Basım A. Ş, İstanbul.
- Karluk, 2014. **Avrupa Birliği**, Beta Basım A. Ş, İstanbul.
- Kourvetaris and Moschonas, 1996. **The Impact of European Integration: Political, Sociological, and Economic Changes**, Greenwood Publishing Group, Westport Connecticut.
- Kratochvil, 2006. *“The European Neighbourhood Policy: A Clash of Incompatible Interpretations”*, **The European Union and Its Neighbourhood: Policies, Problems and Priorities**, Institute of International Relations, Prague.
- Ledge, 1994. **The European Community and the Challenge of the Future**, Pinter Publishers, London.
- Laursen, 1995. **The Political Economy of European Integration**, European Institute of Public Administration, Martinus Nijhoff Publishers.
- Özsöz, 2013. “Unutulmuş AB Gündemine Can Suyu: AB Aday Ülkesi Türkiye’nin Şanghay Beşlisi Tartışması”, <http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/degerlendirmenotusubat2013.pdf>
- Pedersen, 1994. **European Union and the EFTA Countries: Enlargement and Integration**, Pinter Publisher, New York.
- Rozoff, 2009. Eastern Partnership: The West’s Final Assault On the Former Soviet Union, <http://www.globalresearch.ca/eastern-partnership-the-west-s-final-assault-on-the-former-soviet-union/12299>
- Sarkozy, 2007. **Testimony: France, Europe and the World in the Twenty-First Century**, Harper Perennial.
- Schneider, Weitsman, Bernauer, 1995, **Towards a New Europe: Stops and Starts in Regional Integration**, Greenwood Publishing Group.
- Straw, 2013. **Last Man Standing: Memoirs of a Political Survivor**, Macmillan, London.
- Şahin, 2014. **Batı Balkanlar’ın AB ile Bütünleşme Süreci: Beklentiler ve Öngörüler**, İKV Yayınları, İstanbul.
- The Telegraph, 2008. Poland takes on Russia with Eastern Partnership Proposal, <http://www.telegraph.co.uk/news/2027636/Poland-takes-on-Russia-with-Eastern-Partnership-proposal.html>
- Tuhina, 2014. Kosovo Looms Large in Serbia's EU Framework, Balkan Insight. <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-s-eu-framework-urges-normalization-of-ties-with-kosovo>
- Tulmets, 2006. Is a soft method of coordination best adapted to the context of EU’s neighbourhood? <http://www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/Law/Professors/Cremona/TheEuropeanNeighbourhoodPolicy/PaperTulmets.pdf>
- TÜSİAD, 2011. **Vizyon 2050 Türkiye Raporu**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- Verhofstadt, 2005. **De Verenigde Staten van Europe (United States of Europe)**, Houtekiet, Antwerpen.
- Wimmel, 2006. Beyond the Bosphorus? Comparing German, French and British Discourses on Turkey’s Application to Join the European Union, (*Reihe Politikwissenschaft, Institut für Höhere Studien und Wissenschaftliche Forschung Wien*), Inst. für Höhere Studien, Wien. <http://aei.pitt.edu/7423/>
- Wodka, 2010. “Union For The Mediterranean and Eastern Partnership Geopolitical Interests or Complementary Concepts?” <http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/147-156.pdf>